

IZVOĐENJE DOKAZA NA
GLAVNOM PRETRESU
sa akcentom na
materijalnim dokazima

Tužilac Kantonalno tužilaštvo Kantona Sarajevo

Sabina Sarajlija

Dokazivanje predstavlja operativnu aktivnost pomoću kojih se dolazi do saznanja o relevantnim činjenicama

Postupak dokazivanja

Otkrivanje dokaza

Izvođenje dokaza

Ocjena dokaza

Pravilnom izvođenju dokaza mora prethoditi
pravilno prikupljanje dokaza!

Zato, riječ, dvije o propustima u prikupljanju
dokaza...

Iz izvještaja OSCE

a. Po pitanju procesa prikupljanja dokaza

- optužnice se podižu na osnovu **nepotpunih dokaza**, tako da tužilaštvo mora podnijeti dodatne dokaze za vrijeme glavnog pretresa.
- dokazi priloženi u svrhu **kvantifikovanja ekonomske štete ili koristi** koja predstavlja navodnu posljedicu kažnjivog ponašanja bili su slabi.
- tužilaštvo je priložilo malo ili nimalo dokaza u svrhu dokazivanja **postojanja umišljaja** za počinjenje krivičnog djela kod optuženog.

b. Po pitanju izrade optužnica

- ozbiljni nedostaci zbog nepostojanja ili zbog nejasne identifikacije jednog ili više elemenata krivičnog djela (optužnice nisu na jasan način sadržavale način počinjenja krivičnog djela)
- neadekvatno identifikovanje i opis propisa, normi ili opštih principa javne uprave koje je optuženi navodno prekršio zloupotrebom položaja.

Ostale kritike na račun tužilaštva

- nekvalitetan činjenični opis, izostanak blanketnih propisa, izostanak opisa iz kojih okolnosti proizilazi svojstvo optuženog, izostanak navoda koja ovlaštenja su prekoračena, iskorištena, ko je oštećen, umišljaj optuženog,
- opterećivanje činjeničnog opisa nebitnim činjenicama, što može imati za posljedicu da se uz optužnicu dostavi gotovo cjelokupan tužilački spis, a dokazivanje ovih činjenica može uticati na efikasnost i ugroziti ili umanjiti mogućnost dokazivanja odlučnih činjenica
- Izostanak vizuelnih pomagala (šema i grafikona) kako bi se sudu jasnije predstavio predmet
- Izostanak bavljenja „slabijim tačkama” optužnice i u vezi s tim mogućim verzijama odbrane
- Loša ili nikakva priprema svjedoka, loš koncept dir.ispitivanja i propust da se svjedok ispita i na sporedne okolnosti npr. položaj optuženog u priv.društvu
- Materijalni dokazi –prosto nabranje i identifikacija bez komentara i dovođenja u vezu sa drugim dokazima, izostanak upotrebe mat.dokaza prilikom ispitivanja svjedoka
- Odabir vještaka, propust da se tokom ispitivanja naglase ključne činjenice koje je vještak utvrdio

Ostale kritike na račun tužilaštva

- Izostanak operativnog rada u pogledu pribavljanja informacija o potencijalnim svjedocima odbrane i drugim potencijalnim dokazima odbrane
- Rezultati istrage ne trebaju sadržavati obrazloženje dokaza u optužnici kako se ne bi ugrozila kasnija strategija i plan izvođenja dokaza na glavnom pretresu te uticalo na sudiju prije izvođenja dokaza
- Nepridavanje značaja činjenicama koje mogu ići u korist optuženom u fazi istrage
- Provjera kredibiliteta svjedoka

Pravni okvir – izvođenje dokaza

Čl. 277 ZKP FBiH

(3) Sudija, odnosno predsjednik vijeća će u odgovarajućoj mjeri kontrolisati način i redoslijed ispitivanja svjedoka i dokaza izvođenja dokaza bude efikasno za utvrđivanje istine, da se izbjegne nepotrebno gubljenje vremena i zaštite svjedoci od uznemiravanja i zbunjivanja

Član 289. Zapisnici o dokaznom materijalu

- (1) Zapisnik o uviđaju na licu mjesta, o pretresanju stana ili osoba, o oduzimanju stvari, knjiga, zapisnika i ostalih dokaza iznijet će se na glavnom pretresu da bi se utvrdio njihov sadržaj, a po ocjeni sudije, odnosno predsjednika vijeća njihov sadržaj se može kratko unijeti u zapisnik o glavnom pretresu.
- (2) Za provjeru vjerodostojnosti pismena, zapisa ili fotografija, osim ako su potrebni su originalno pismeno, zapis ili fotografije, potrebni su propisano ovim zakonom.
- (3) Izuzetno od stava 2. ovog člana može se koristiti kao dokaz i ovjerena kopija originala, kao i kopija koja je potvrđena kao neizmjenjena u odnosu na original.

Pravni okvir

- Materijalni dokazi se čitaju, ako se stranke drugačije ne dogovore
- Koji propust može dovesti do nezakonitog postupanja?
- Ako se stranke nisu dogovorile da se određeni dokaz ne čita, a sud zasnuje presudu na takvom dokazu, navedeno može predstavljati bitnu povredu odredaba krivičnog postupka ako je to bilo ili moglo biti od uticaja na pravilno donošenje presude

Način izvođenja dokaza na glavnom pretresu (odluka sudije ili tužioca?)

- Strategija izvođenja dokaza zavisi *in concreto* i tužilac treba da izvrši izbor redoslijeda i načina izvođenja dokaza
- 1. Uobičajena praksa svjedoci, vještaci, materijalni dokazi
- Nedostatak ovog načina je u tome što najveći dio suđenja sudija ne zna strategiju tužioca i kojim objektivnim dokazima raspolaže te se zbog toga uzdržava od aktivnijeg učešća u ispitivanju svjedoka i vještaka
- 2. Hronološki pristup u izvođenju dokaza –kombinovana tehnika izvođenja raznih vrsta dokaza, npr. Tužilac saslušava svjedoka, predoči mu neki dokaz i nakon saslušanja svjedoka predloži da se u sudski spis uloži materijalni dokaz koji je svjedoku predočavan
- 3. Izvođenje materijalnih dokaza, a potom vještaci i svjedoci

Sistematizacija dokaza

- Pravilo je da se u predmetima organizovanog i privrednog kriminala radi o obimnoj prikupljenoj dokumentaciji (obično kod privrednih dokazi su „pogled unazad“, nije potreban pir, dok kod organizovanog su istrage dinamičnije i potreban je neposredan nadzor nad policijom, najčešće prisluškivanje u realnom vremenu)
- Nužna sistematizacija i izdvajanje relevantnih dokaza (za dokazivanje obilježja krivičnog djela i kontraargument dokazima odbrane npr.dokazi kojim se pobijaju navodi alibija)

Sistematizacija dokaza

- Poželjno je „slabijeg” svjedoka pratiti dokazima koji potkrepljuju njegovo svjedočenje
- Kada se izvode fizički dokazi – npr. oduzeti predmeti poželjno je predočiti sudu dokaze o zakonitosti pribavljanja takvog dokaza (zapisnik o pretresanju, naredbu za pretres) i razmotriti mogućnost da se sasluša kao svjedok OSL koji je učestvovao u radnji ako postoje neke specifične okolnosti koje ukazuju na način izvršenja krivičnog djela, upornost počinioca jer iz zapisnika ne mora nužno da proizilazi svaka okolnost koja se tiče onog što se dešavalo prije, za vrijeme i nakon pretresa

Redosljed izvođenja dokaza

Izvođenje materijalnih dokaza u predmetima finansijskog kriminala (tokom izvođenja dokaza saslušanjem vještaka finansijske struke ili naknadno), prednosti i nedostaci (DOKAZI O KRIVICNOM DJELU)

- finansijsko-knjigovodstvena dokumentacija (računi, otpremnice, narudžbenice, jedinstvene carinske isprave, bilansi stanja i uspjeha, porezni bilans, analitičke kartice sa banaka, sortiranje po godinama ili bankama
- tokovi novca - upotreba grafikona, tabela i vizuelnih prikaza kretanja tokova novca, da ili ne? Kako uvesti ove dokaze? Ko treba da pripremi šemu?
- Pored čitanja sadržaja isprava, dati osvrt na sadržaj isprave, ukazati na odredbe zakona, jasno ukazivati na činjenice koje dokazujemo, imati na umu redosljed elemenata krivičnog djela

DOKAZI O NEZAKONITO PRIBAVLJENOJ IMOVINSKOJ KORISTI

- Preporuka da se dokazi o pribavljenoj IK izvode odvojeno od dokaza za krivično djelo, a najbolje ako je rađeno vještačenje uz nalaz vještaka koji je procijenio vrijednost imovine i izračunao zakonite prihode i doveo ih u vezu sa imovinom koja je u vlasništvu ili posjedu osumnjičenih i povezanih lica
- Zk izvadci, izvodi iz katastra, MUP-a, podaci iz RVP, KVP, banaka,
- Fotodokumentacija sefa, pretresa i dr.

Dokazi iz posebnih istražnih radnji

- CD sa snimcima presretnutih razgovora, izvještaji o provođenju radnje, sažeci razgovora- prepisi relevantnih dijelova
- Analiza listinga (odlaznih i dolaznih poziva, poruka),
- prezentacija zapisnika o pretresanju telefona, računara, USB stikova

Preporuka da se ovi materijalni dokazi izvode uz saslušanje vještaka odnosno stručnih osoba ili svjedoka iz policijskih agencija, koji su provodili PIR, slušali razgovore itd., izdvojili relevantne dijelove, označili vrijeme na njima radi puštanja u sudnici, analizirali dokaze pribavljene od telekom operatora, pretresa i vještačenja telefona i pir

Specifičnosti izvođenja dokaza u finansijskim predmetima

- Tehnički problemi sa obimom materijala, opremom za prezentaciju, pripreme za suđenje
- Šta kad sud odbije izvođenje nekog materijalnog dokaza u toku suđenja jer je nezakonit ili postoje sumnje u autentičnost? Šta ako je takav dokaz korišten za vještačenje?
- Moguća rješenja (dodatni dokazi, žalba...)
- Primjeri u praksi kad su odbijeni dokazi kao nezakoniti u finansijskim predmetima:

Dokazi pribavljeni od strane vještaka u banci (bez naredbe suda, iako je u naredbi tužioca bilo navedeno da vještak može izvršiti uvid u banci); dokazi prikupljeni sa manjkavim naredbama o pir; nije skinuta oznaka tajnosti sa dokaza; res iudicata tužilačka odluka o obustavi istrage; nije ispitan osumnjičeni iako je tražio odgodu ispitivanja itd.

Preporuka – imati plan izvođenja dokaza

- Tužiocima trebaju poboljšati kvalitet optužnica u predmetima korupcije –jasne optužnice iz kojih će se vidjeti na koji element se odnosi konkretna činjenica (nadzor glavnih tužilaca)
- Razviti smjernice u pogledu utvrđivanja finansijskih aspekata krivičnih djela, umišljaja optuženog, namjere i korištenje činjeničnih okolnosti za dokazivanje ovih elemenata
- Na glavnom pretresu imati plan izvođenja dokaza
- Pripremiti svjedoke i vještake
- Obrazlagati materijalne dokaze
- Kombinovati izvođenje dokaza radi jasnoće i razumjevanja dokaza od strane suda
- Sigurnim nastupom stavljati akcenat na bitne činjenice te u vezi s njim bitne propise i hronološki prikazati redoslijed izvršenja krivičnog djela
- Završnom riječi sumirati sve prethodno

HVALA NA PAŽNJI!